

ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО БІЗНЕС-ІНКУБАТОРА ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД ІНКУБУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

© Філіппов В.Ю., 2012

Подано теоретико-методологічні засади формування віртуального бізнес-інкубатора як альтернативний метод інкубування малого бізнесу. Розглянуто етапи формування віртуального бізнес-інкубатора: попередній, створення та розвитку, його ціль та методи дій на регіональному рівні. Надано рекомендації щодо його створення та перелік типових послуг, які має надавати Інтернет-портал віртуального бізнес-інкубатора.

Ключові слова: Бізнес-інкубатор, віртуальний, бізнес-інкубування, формування, етапи, кроки, рекомендації, малий бізнес, Інтернет, підприємство.

FORMATION OF VIRTUAL BUSINESS-INCUBATOR AS AN ALTERNATIVE METHOD OF SMALL BUSINESS INCUBATION

© Filipov V.YU., 2012

The article presents theoretical and methodological principles of forming a virtual business incubator as an alternative method of incubation of small businesses. The stages of forming a virtual business incubator, the same as the previous one, the creation and development, its purpose and methods of action at the regional level. Provided recommendations for its creation and a sample list of services, which should have an Internet portal virtual business incubator. Article prepared on the basis of their research and previous publications.

Key words: Business Incubator, virtual, business incubation, formation, stages, steps, recommendations, small businesses, Internet business.

Постановка проблеми. Для підтримки малого та середнього бізнесу відомим інструментом підтримки підприємництва у світовій практиці є бізнес-інкубатор (БІ) та бізнес-інкубування малого бізнесу. Насамперед це стосується малого бізнесу інноваційної спрямованості, його соціально та регіонально важливих видів та сфер. З розвитком інформаційних технологій та появою Інтернет-середовища у світі з'явилася їх нова форма – віртуальний бізнес-інкубатор (ВБІ). Однак дослідження умов формування та підтримки віртуальних бізнес-інкубаторів, зокрема, змісту державних та регіональних програм щодо розвитку та підтримки підприємництва, проблем та тенденцій розвитку БІ та ВБІ виявив, що вони, на жаль, не передбачають системної підтримки ані підприємництва, ані їхніх структур (бізнес-інкубатори, технопарки тощо).

Відповідно в Україні кількість віртуальних бізнес-інкубаторів залишається вкрай малою: працює лише кілька ВБІ (такі як Харківський ВБІ “Харківські технології”, Одеський ВБІ “Інноватика”, інші БІ, які реально надають послуги через Інтернет-середовище). Перспектива застосування віртуальних бізнес-інкубаторів як новітнього інструмента підтримки підприємництва дуже велика, тому проблема потребує подальшого дослідження. Для створення загальної картини ефективного застосування ВБІ замало одного визначення змісту явища, необхідно розглянути його зсередини, поетапно: від початкового формування до функціонування та можливих змін у траєкторії розвитку треба визначити його цілі і завдання, функції та типові послуги.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Огляд наукових джерел виявив, що тематика утворення віртуального бізнес-інкубатора, методичного забезпечення або шляхів вирішення проблем, що виникають у цьому процесі, досліджуються вітчизняними авторами фрагментарно. Навпаки, зарубіжними ученими ця наукова область досліджується вже тривалий час, що підтверджується результатами власних досліджень [1–3].

Проблемами створення ВБІ та БІ, різними аспектами формування умов для розвитку малого та середнього бізнесу, а також пошуком нових ефективних інструментів підтримки підприємництва країни займаються такі вітчизняні учені, як Ю.М. Барський, Т.В. Божидарнік, Л.М. Васільєва, М.П. Войнаренко, О.В. Гончаренко, Е.В. Димченко, А.Х. Ляшенко, С.О. Коваленко, П.І. Коренюк, Т.М. Мельник, А.Б. Немченко, І.І. Проданова, В.П. Соловійов, В.Ю. Фролова, З.Б. Янченко та інші.

Є значні результати у роботі сучасних зарубіжних дослідників, зокрема Фесюн А.В. [4] пропонує власну методику створення Бі, а також надає широкий критичний огляд інших методичних розробок щодо бізнес-інкубування як процесу. Дерід І.О. [5] визначає особливості світових систем бізнес-інкубації та застосовує їх під час оцінювання реального вітчизняного ВБі. Колдовський В.В. [6] формулює позитивні і негативні сторони створення ВБі у вітчизняних умовах.

Практичний бік функціонування бізнес-інкубаторів та їх віртуальна форма можуть істотно покращити громадські організації, державні утворення, наукові установи. Позитивний досвід такої співпраці є. Їх активно вивчає Національна асоціація бізнес-інкубаторів (НБІА) США [7], яка активно займається проектами, пов'язаними з віртуальними підприємствами та інкубаторами, та надає їм необхідну підтримку шляхом залучення до державних програм або через інвестування проектів. Такий механізм розвитку ВБі є традиційним для США, адже на американському ринку усі підприємці знають про вигідність вкладання грошей в Бі, та бізнес-яголи готові чекати на прибуток тривалий час, по 5–10 років.

На протигагу зарубіжним аналогам Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів [8] просуває ВБі лише на теоретичному рівні, роз'яснюючи їх переваги та доцільність використання. Її члени активно публікують статті про віртуальні підприємства, але статистика кількості віртуальних бізнес-інкубаторів не ведеться, їх якісний аналіз не здійснюється.

Аналогічно діє і Російська національна асоціація бізнес-інкубаторів [9], яка просунулася на крок вперед, пропонуючи власну методику створення Бі. На платформі цієї методики можна створити типовий фізичний інкубатор, але не віртуальний. Окрему методику для ВБі асоціація не пропонує. Робота асоціації супроводжується значними дослідженнями ефективності бізнес-інкубування, роз'яснювальною роботою щодо його ефективності, відповідними статистичними та проблемними дослідженнями.

Відтак дослідженням встановлено, що залишається невирішеною проблема науково-прикладного характеру щодо розроблення методичного базису формування віртуального бізнес-інкубатора як альтернативного методу інкубування малого бізнесу.

Мета роботи – обґрунтувати змістовність та доцільність застосування віртуального бізнес-інкубатора як альтернативного методу інкубування малого бізнесу, визначити послідовність етапів формування і типового переліку його послуг.

Виклад основного матеріалу. Створення віртуальних бізнес-інкубаторів є логічним кроком у розвитку бізнес-інкубування, зумовленим зростанням ролі інформаційних технологій та розповсюдженням мережі Інтернет. *За формою* віртуальний бізнес-інкубатор – це багатопрофільний бізнес-інкубатор (Бі), метою діяльності якого є підтримка малого підприємництва наданням аналітико-консалтингових, маркетингових та освітніх послуг, пошуку інвесторів і партнерів для фірм-клієнтів, надання доступу до різних баз даних дистанційно. *За змістом* віртуальний бізнес-інкубатор – це новий метод інкубації бізнесу, що ґрунтується на застосуванні сучасних інформаційних технологій, який дає змогу охопити молодих майбутніх підприємців, поєднуючи традиційні методи роботи бізнес-інкубатора з Інтернет-ресурсами і необмеженими можливостями глобальних мереж.

ВБі не несе відповідальності, а лише допомагає проходити малому підприємству початкову стадію становлення бізнесу. Терміни знаходження малого підприємства у ВБі обговорюється окремо.

ВБі має значні переваги перед фізичними Бі:

– по-перше, створення віртуальних бізнес-інкубаторів актуальне для підприємств та підприємців, які не мають можливості користуватися послугами стаціонарних бізнес-інкубаторів, через те, що для них визначальними чинниками територіального розміщення фірми є близькість до будь-якого фактора інноваційних ресурсів споживача тощо;

– по-друге, ВБі надають додаткові можливості для взаємодії підприємств, що знаходяться на великій відстані один від одного і навіть на території різних країн. Підприємці, що знаходяться у віртуальному бізнес-інкубаторі, так само, як і у фізичному Бі, створюють нові робочі місця, розвивають технології і тим самим розвивають регіональну та національну економіку;

– по-третє, особливістю діяльності ВБі є те, що спілкування з клієнтами (підприємствами та фізичними особами) увесь час відбувається дистанційно. Це дає можливість працювати в режимі реального часу або за іншим обраним режимом, що також зменшує витрати на управління власним бізнесом.

В Україні на цьому етапі розвитку традицій бізнес-інкубування та враховуючи його світовий та вітчизняний досвід, *запровадити віртуальне бізнес-інкубування можна одним з двох шляхів*, що уможливають значно підвищити ефективність розпочатого етапу знову створених малих підприємств та підприємців, скоротити витрати, пов'язані з наданням багатьох послуг. Це такі шляхи:

– формування підрозділу віртуальної підтримки малого або інноваційного чи молодіжного та іншого підприємництва у складі вже функціонуючих фізичних інкубаторів з розробленням переліку їх додаткових

послуг. Цей шлях не створює ВБІ у чистому вигляді, а лише запроваджує нові інформаційні технології. Проте він є найменш витратним для засновників фізичного БІ;

- створення автономного віртуального бізнес-інкубатора малого або інноваційного чи молодіжного підприємництва як підрозділу існуючих вищих начальних закладів, громадських організацій або структур державного управління. Цей шлях є витратнішим, але бачиться доцільнішим для розвитку підприємництва, тому що зближує бізнес-середовище зі сферою формування майбутніх підприємств. Він найефективніший для створення ВБІ молодіжного чи інноваційного типу. Якщо до його створення залучаються промислові підприємства, то ВБІ стає промисловим, зближуючи вже три сфери: освіту, виробництво та бізнес-середовище.

В обох випадках формування ВБІ можна поділити на три етапи:

- попередній етап (перший, підготовчий, аналіз потреб регіону);
- етап створення ВБІ (фізично та (або) віртуально, формування віртуальної платформи);
- адаптація та подальший розвиток бізнес-інкубатора (покращення послуг, формування ВБІ).

Бачиться ефективним на початковому етапі сконцентруватися на підтримці підприємств локального регіону. Це дасть змогу краще вивчити особливості регіону, його традиції та потреби, особливості та пріоритети підприємництва, встановити потенційні привабливі сфери малого бізнесу з високим потенціалом. Розглянемо ці етапи окремо.

Попередній етап має підготовчий та дослідницький характер, тому включає такі кроки:

1. Виявлення потреб регіону та аналіз стану підприємництва в регіоні, визначення перспектив його розвитку, узагальнення програмних документів, що регламентують розвиток регіону. Визначення стану розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва.
2. Аналіз закордонних, державних та регіональних програм підтримки БІ та ВБІ.
3. Вибір шляху бізнес-інкубування як організаційно-фінансової схеми БІ.
4. Участь у дистанційних програмах та відвідування семінарів для адміністративних працівників та ініціаторів створення БІ. Консультації експерта.
5. Підготовка пакета документів, що регламентують створення та функціонування ВБІ.

Наступний, або другий етап – це безпосередньо створення ВБІ. Цей етап найскладніший, тому його доцільно проходити у п'ять кроків.

Перший крок етапу – це розроблення експрес-стратегії ВБІ (рис. 1). Його особливістю є значний обсяг аналітичних та дослідницьких робіт. Результатом стає розроблення стратегії ВБІ з повним пакетом нормативного забезпечення його діяльності.

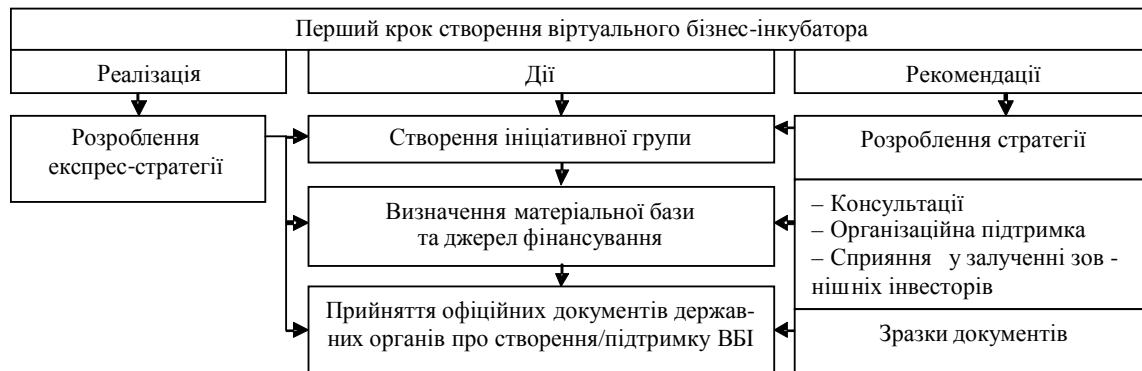

Рис. 1. Розроблення експрес-стратегії ВБІ

Другий крок – розроблення бізнес-плану віртуального бізнес-інкубатора (рис. 2). На цьому етапі розраховуються прогностичні результати та встановлюються критерії ефективності ВБІ: економічні та соціальні показники роботи ВБІ та прогноуються їх величини або діапазони величин.

Третій крок – це організація робіт ВБІ. Крок включає виконання таких робіт:

- розроблення та затвердження установчих документів;
- виділення приміщення для фізичного розміщення персоналу та обладнання ВБІ з оформленням усіх необхідних документів;
- підбір персоналу та керівництва (обов'язковим критерієм відбору має бути знання комп'ютерних та Інтернет-технологій, уміння налагоджувати професійні комунікації);
- підбір постійних та разових консультантів у різних сферах питань фірм-клієнтів та формування відповідної бази даних;
- формування інших необхідних електронних баз даних для web-порталу віртуального бізнес-інкубатора.

Рис. 2. Розроблення бізнес-плану віртуального бізнес-інкубатора

Четвертий крок – функціональний, тобто це фактично означає початок функціонування ВБІ (рис. 3). Етап є найважливішим для подальшого розвитку ВБІ, оскільки саме він формує імідж інкубатора у бізнес-середовищі та визначає ефективні процедури його роботи.

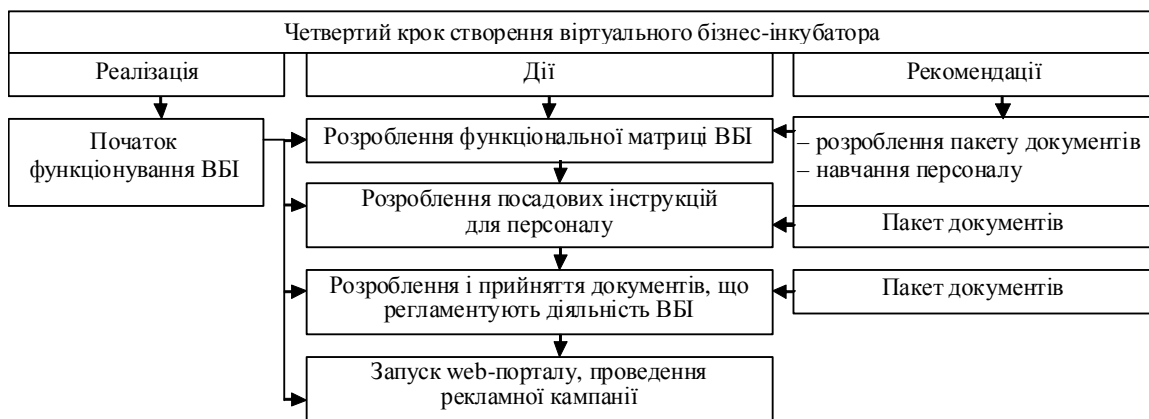

Рис. 3. Функціональний крок створення віртуального бізнес-інкубатора

Останній, п'ятий крок – це вибір підприємств-клієнтів та порядок надання їм послуг. Оскільки функції ВБІ обмежені віртуальними та дистанційними послугами, то підприємство або підприємець-клієнт може бути розташоване будь-де у регіоні або у країні. Цей крок включає такі дії:

- прийом заявки для вступу у ВБІ;
- оцінювання потенціалу підприємства або підприємця, що надав заявку. За допомогою експертного оцінювання або конкурсного відбору визначається, чи підходить підприємство до вступу у ВБІ, та які перспективи бізнес-ідеї;
- визначення потреб та аналіз розташування малого підприємства або підприємця з метою оцінювання переліку послуг, які йому будуть потрібні;
- реєстрація малого підприємства або підприємця на web-порталі та надання даних до входу в особистий кабінет.

Третій і останній етап – це адаптація та подальший розвиток бізнес-інкубатора (покращення послуг, реформування структури ВБІ), що супроводжується покращенням його послуг. Основні кроки третього етапу відображені на рис. 4. Перший крок пов'язаний зі змінами у змісті стратегії розвитку ВБІ, які відображаються у зміні пріоритетів розвитку, складі партнерів та джерел фінансування його діяльності та розвитку.

Розширення асортименту та підвищення якості послуг є об'єктивною реакцією ВБІ на вимоги бізнес-середовища та постійний розвиток інфокомунікаційних технологій, а просування товарів та послуг підприємств, що знаходяться у ВБІ, стає реакцією на посилення конкуренції або на зростання транзакційних витрат, або на вихід підприємств на нові ринки.

Після проходження усіх перелічених етапів та їх кроків утворюється повноцінний віртуальний бізнес-інкубатор, здатний не лише тимчасово функціонувати як певний проект, а й тривало розвиватися як складова ефективного цілісного механізму інноваційної або підприємницької інфраструктури певного регіону.

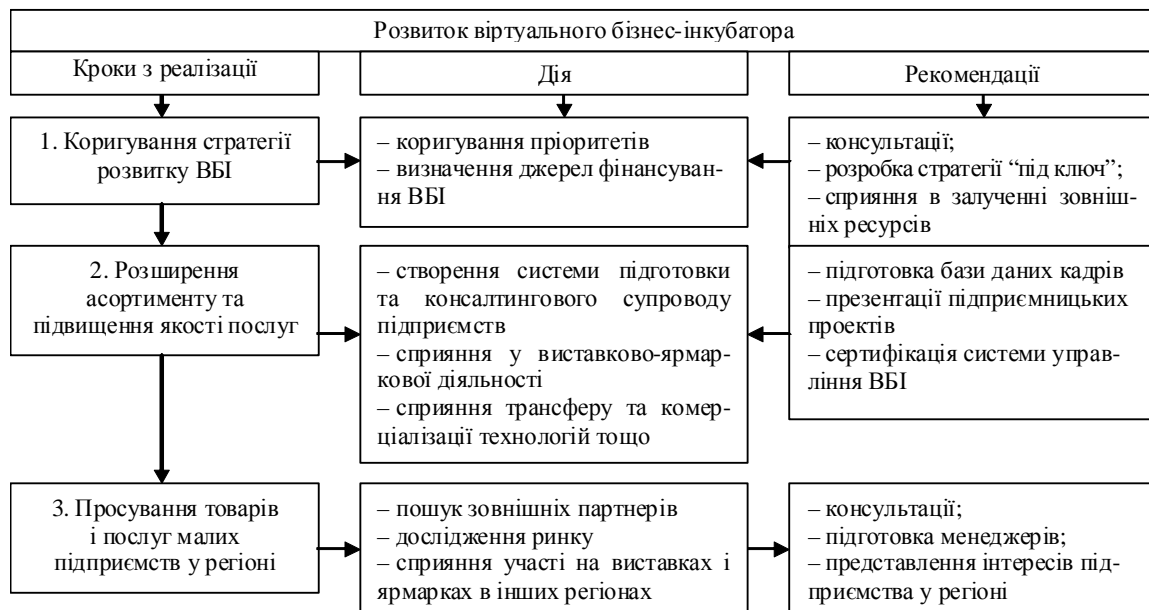

Рис. 4. Кроки реалізації третього етапу формування ВБІ

Після розгляду етапів формування ВБІ та визначення кола послуг стає очевидною різниця між фізичним БІ та віртуальним. До того ж, як бачимо з наведеного опису послідовності створення ВБІ, існує величезна різниця між звичайним сайтом фізичного бізнес-інкубатора та складним web-порталом ВБІ. Підприємство, яке методом відбору проходить у члени ВБІ, отримує особистий кабінет та може отримати, за бажанням, багато постійних віртуальних послуг, таких як:

- підбір з бази даних найближчих орендарів приміщень, складів, офісної, виробничої та промислової техніки, транспортних засобів. Виконання розрахунків перед орендарями виконує ВБІ, а підприємство-клієнт отримує систематизовану інформацію в особистому кабінеті на web-порталі ВБІ. Систематизація відбувається за заданими критеріями витрат, логістики об'єкта оренди тощо;
- підбір персоналу для малого підприємства за допомогою надання оголошень на порталі ВБІ, у газеті, на радіо та телебаченні, регіональні центри зайнятості або вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації, на відкритих дошках оголошень в Інтернеті;
- надання різноспрямованих онлайн-консультацій постійними та разовими експертами віртуального бізнес-інкубатора. Наприклад, надання консультації щодо вибору банків для отримання кредиту, захисту інтелектуальної власності або відбору юридичних фірм для правового супроводу бізнесу, якщо юридичні послуги не надає сам ВБІ;
- надання інформації щодо зовнішньої, теле- та радіореклами;
- надання хостингу та доменного імені, залежного від власного доменного імені ВБІ;
- побудова сайту підприємства та його оптимізація;
- проведення рекламної кампанії у мережі Інтернет;
- реєстрація у пошукових системах та каталогах;
- дистанційне навчання персоналу підприємства-клієнта новітнім технологіям управління, здійснення професійних комунікацій (ведення переговорів, маркетинг, самоменеджмент тощо);
- у майбутньому усі підприємства та підприємці-клієнти, які виходять з ВБІ, потрапляють у базу даних підприємств, з якими можуть співпрацювати нові підприємства-клієнти ВБІ.

Сформований на таких засадах ВБІ виконує організаційні і методичні завдання, необхідні для успішного створення і розвитку малого бізнесу певної спрямованості (інноваційного, молодіжного, соціально важливого тощо) у регіоні. Якщо він утворений першим шляхом, тоді він використовує власні внутрішні та зовнішні ресурси, якщо другим шляхом, то тоді ВБІ розвивається за допомогою внутрішніх ресурсів, а також через мережу зовнішніх контактів установи або організації, в якій він створений.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однак постає питання фінансування та вибору платформи створення ВБІ, яке потрібно розглядати детальніше. Як висновок, можна вважати, що ВБІ – це перспективний метод бізнес-інкубування, який не можна втрачати, оскільки він менш витратний, ніж фізичне бізнес-інкубування, та не менш ефективний. Використання переваг обох методів можна забезпечити

створенням мікс-інкубатора, у якому одночасно працюватимуть і фізичний бізнес-інкубатор, і віртуальний, створений на його платформі. Тому перспективою подальшого дослідження можна вважати таке:

- формування теоретичних та методичних засад створення, функціонування та розвитку бізнес-інкубаторів змішаного типу, які містять фізичний та віртуальний підрозділи або центри, або субінкубатори;
- розгляд джерел фінансування зарубіжними інвесторами та державними структурами;
- пошук альтернатив фінансування;
- аналіз державних законів, актів, програм підтримки малого та середнього бізнесу державного, регіонального або міського масштабу.

1. Філіппов В.Ю. Інтернет як чинник розвитку малого бізнесу та середовище розвитку бізнес-інфраструктури / В.Ю. Філіппов // *Вчені записки університету "КРОК"*. – К., 2011. – № 26, Т. 2. – С.125–129.
2. Філіппов В.Ю. Порівняльний аналіз розвитку бізнес-інкубаторів в Україні та в світі / В.Ю. Філіппов // *Економічний аналіз: зб. наук. пр. кафедри економічного аналізу і статистики*. – Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ "Економічна думка", 2011. – №8, Ч.1 – С.209–212.
3. Філіппов В.Ю., Ковтуненко Ю.В. Особливості створення віртуального бізнес-інкубатора у вищому навчальному закладі // *Матер. 16 Всеукр. наук.-метод. конф. "Проблеми економічної кібернетики 2011"* (ОНПУ, м. Одеса 14–16 вересня 2011): у 3-х т. – Т. 1. – Одеса: ОНПУ, 2011. – С.148–149.
4. Фесюн А.В. Формирование бизнес-инкубатора межрегионального типа: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / А.В. Фесюн. – Волгоград, 2009. – 226 с.
5. Дерід І.О. Особливості світових систем бізнес-інкубації та сукупність зв'язків між суб'єктами у них / І.О. Дерід // *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. – 2009. – №5. – С. 69–77.
6. Колдовський В.В. Виртуальные бизнес-инкубаторы как инструмент развития малых инновационных фирм и повышения инвестиционной привлекательности регионов / В.В. Колдовский, В.С. Домбровский // *Вісник Української академії банківської справи*. – 2007. – №1(22). – С. 108–114.
7. National Business Incubation Association. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbia.org>.
8. Українська асоціація бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novekolo.info>.
9. Российская национальная ассоциация бизнес-инкубаторов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsbj.org>.